

Senzory

Michal Šerý

SDC

- 1 **Senzory**
- 2 **Signálové převodníky**
- 3 **Mezisystémové převodníky**
- 4 **A/D převodníky**
- 5 **D/A převodníky**

Senzor

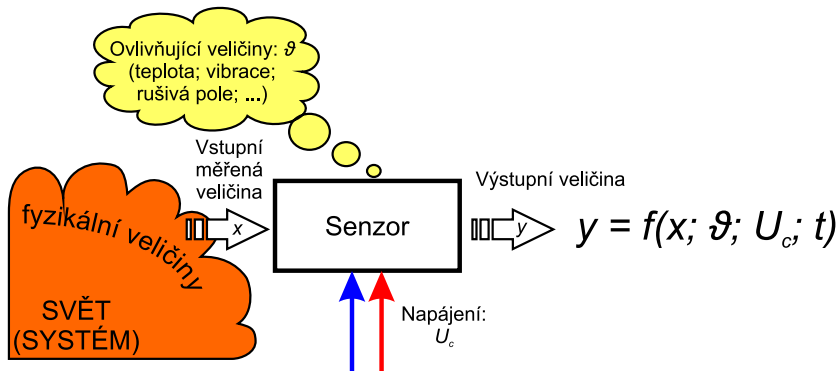
Senzor je funkční prvek tvořící vstupní blok měřicího řetězce, který je v přímém styku s měřeným prostředím.

Pojem senzor je ekvivalentní pojmu snímač nebo detektor.

Citlivá část senzoru se občas označuje jako čidlo. Senzor jako primární zdroj informací snímá sledovanou fyzikální, chemickou nebo biologickou veličinu a dle určitého definovaného principu ji transformuje na měřicí veličinu - nejčastěji na veličinu elektrickou.

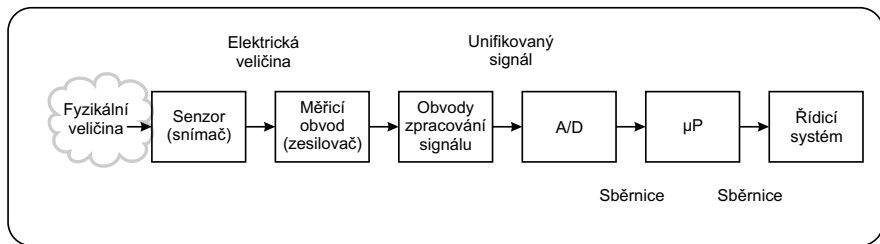
Dále existují senzory, u nichž je neelektrická veličina přímo transformována na číslicový signál.

Blokové schéma senzoru

Obrázek: Blokové schéma senzoru

Blokové schéma měřicího řetězce

Obrázek: Blokové schéma měřicího řetězce

- A/D - analogově-číslicový převodník
- μP - mikroprocesor

Generace senzorů

1. generace

Klasické snímače (DUMB - hloupé), bez normalizovaného výstupního elektrického signálu (např. termočlánek, tenzometr).

2. generace

Mikro a opto-elektronické snímače s normalizovaným obvykle proudovým výstupním signálem (např. tlakový membránový Si-senzor, optické vláknové senzory).

3. generace

Inteligentní (SMART) senzory, videoprocessorové subsystémy.

Dělení senzorů

Dle měřené fyzikální veličiny:

Senzory

- teploty,
- tlaku,
- průtoku,
- radiačních veličin,
- mechanických veličin
  - dráha,
  - rychlost,
  - zrychlení,
  - kroutící moment.
  - ...
- analýzy kapalin a plynů,
- elektrických a magnetických veličin

Dělení senzorů

Dle principu převodu:

- fyzikální
  - odporové,
  - indukčnostní,
  - indukční,
  - kapacitní,
  - magnetické,
  - piezoelektrické,
  - optické vláknové,
  - ...
- chemické převod je založen na chemické reakci probíhající na rozhraní analyt - senzor (adsorbce, absorpce, ...)
- biochemické (tvoří samostatnou část chemických senzorů, ke své činnosti využívají biologicky aktivní látky)

Dělení senzorů

Dle styku s měřeným prostředím:

- dotykové (kontaktní)
- bezdotykové (bezkontaktní)

V robotice

- taktilní (uchopení, drsnosti povrchu, ...)
- proximní (indukční, RFID, ...)

Dělení senzorů

Dle transformace signálu:

- aktivní - senzor je zdrojem energie (termočlánek),
- pasivní - PT100.

Dle výrobní technologie:

- pneumatické,
- elektromechanické,
- mechanické,
- elektrochemické,
- polovodičové,
- mikroelektronické,
- optoelektronické,
- ...

Senzory

Technické parametry senzorů.

- Statické
- Dynamické

Senzory

Statické parametry senzorů.

- Statická převodní charakteristika
- Citlivost
- Práh citlivosti
- Dynamický rozsah
- Reprodukovatelnost
- Rozlišitelnost
- Aditivní a multiplikační chyby
- Linearita
- Parametry výstupu

Senzory

Dynamické parametry senzorů.

- Parametry časové odezvy
- Časová konstanta
- Šíře frekvenčního pásma
- Frekvenční rozsah
- Rychlost číslicového přenosu
- Parametry šumu

Senzory - statické parametry senzorů.

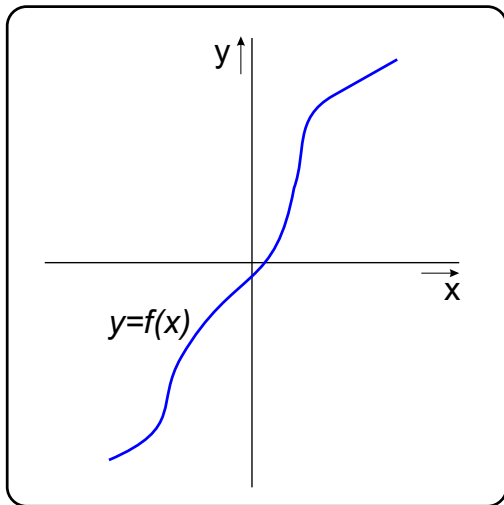
Statická převodní charakteristika

Je dána funkční závislostí $y = f(x)$. Tedy mezi vstupní (nezávislou) veličinou x a výstupní (závislou) veličinou y v ustáleném stavu. To znamená po odeznění všech přechodových dějů.

Lze ji často popsat polynomem:

$$y = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$$

Senzory - statické parametry senzorů.

Obrázek: Statická převodní charakteristika

Senzory - statické parametry senzorů.

Ideální statická převodní charakteristika

Je dána lineárním vztahem:

$$y = Kx$$

Konstantu K nazýváme citlivost.

Pro obecnou funkční závislost je citlivost definována jako limitní poměr přírůstku Δy ku přírůstku Δx :

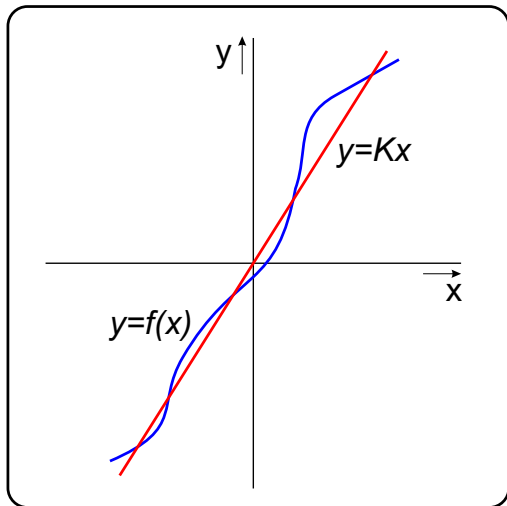
$$K = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{df(y)}{dx}$$

Vzhledem k tomu, že v reálném světě působí na senzor řada parazitních veličin ϑ_i je lépe definovat K jako:

$$K = \left(\frac{\partial f(y)}{\partial x} \right)_{\vartheta_1, \vartheta_2, \dots, \vartheta_n = \text{konst}}$$

Senzory - statické parametry senzorů.

Obrázek: Ideální statická převodní charakteristika

Senzory - statické parametry senzorů.

Práh citlivosti

Je dán hodnotou snímané veličiny, při níž je na výstupu senzoru signál odpovídající střední kvadratické odchylce šumu senzoru. Například pro napěťový signál:

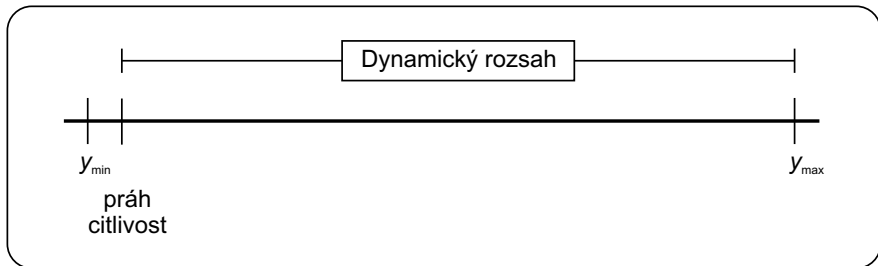
$$u_y = \sqrt{u_s^2}$$

Práh citlivosti je nejmenší hodnota vstupní veličiny, která může být indikována snímačem.

Senzory - statické parametry senzorů.

Dynamický rozsah

Je dán intervalem přípustných hodnot snímané fyzikální veličiny, ohraničené prahem citlivosti a maximální hodnotou měřené veličiny.

Obrázek: Dynamický rozsah

Senzory - statické parametry senzorů.

Reprodukovatelnost

Je dána odchylkou naměřených hodnot při krátkodobém časovém sledu měření neměnné vstupní veličiny a neměnných rušivých vlivů okolí.

Senzory - statické parametry senzorů.

Rozlišitelnost

Je nejmenší inkrement výstupu senzoru, který senzor zaznamená při změně vstupu. Odpovídající absolutní nebo relativní chybě senzoru.

$$r_a = \frac{1}{1 + \frac{y_{max} - y_{min}}{2(\Delta y)_{max}}} \approx 2\delta_s$$

kde $y_{max} - y_{min}$ ... rozsah měření
 $(\Delta y)_{max}$ ... maximální chyba

Při převodu analogové veličiny na číslicovou je rozlišitelnost definována vztahem:

$$r_a = \frac{1}{(2^n - 1)} \approx \frac{1}{2^n}$$

kde n ... počet bitů

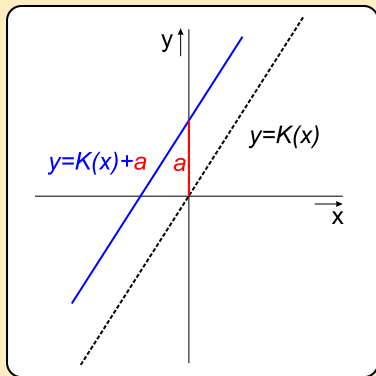
Senzory - statické parametry senzorů.

Aditivní chyba

Se projevuje posunem jmenovité lineární charakteristiky.

$$y = K(x)$$

$$y_1 = K(x) + a$$

Obrázek: Aditivní chyba

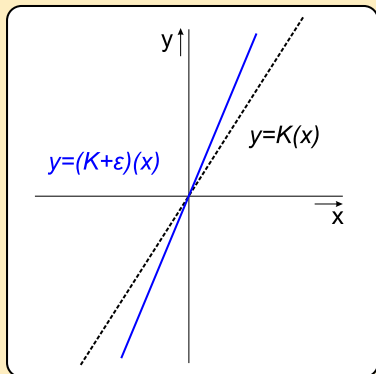
Senzory - statické parametry senzorů.

Multiplikativní chyba

- ekvivalentní změna citlivosti senzoru
- závislá na hodnotě měřené veličiny
- změna sklonu statické charakteristiky

$$y = K(x)$$

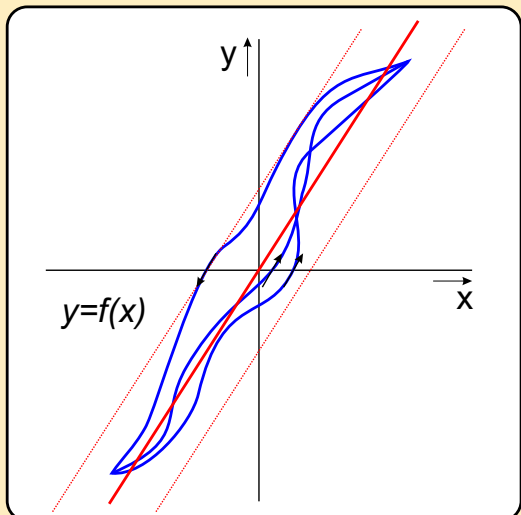
$$y_1 = K_1(x)$$

Obrázek: Multiplikativní chyba

Senzory - statické parametry senzorů.

Chyba hysterézni

Senzory

Dynamické vlastnosti senzorů

- nutno znát pro analýzu a syntézu měřících a regulačních obvodů
- parametry časové odezvy, časová konstanta, šíře frekvenčního pásma, frekvenční rozsah, rychlost číslicového přenosu, parametry šumu aj.

Senzory

Technické parametry senzorů.

Plný rozsah senzoru (horní hranice měřicího rozsahu)

je nejvyšší hodnota měřené veličiny, která může být senzorem detekována.

$$R = x_{max}$$

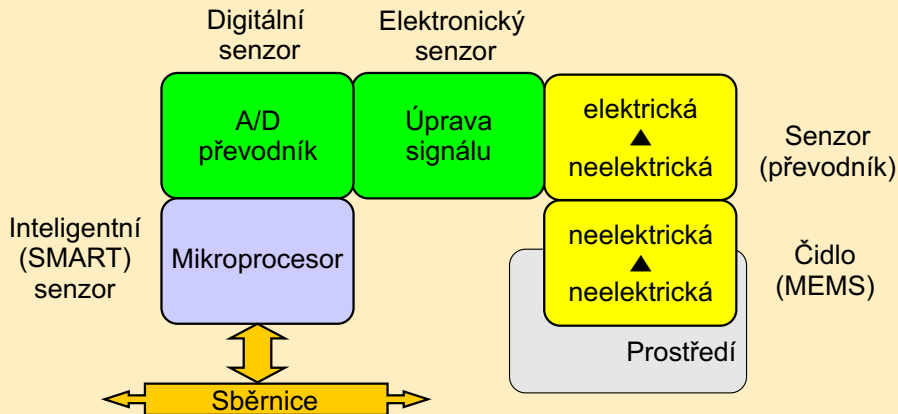
Chyba linearity

Se projevuje odchylkou od ideální lineární charakteristiky.

$$L_e = \frac{\Delta y_{max}}{R}$$

Typy senzorů

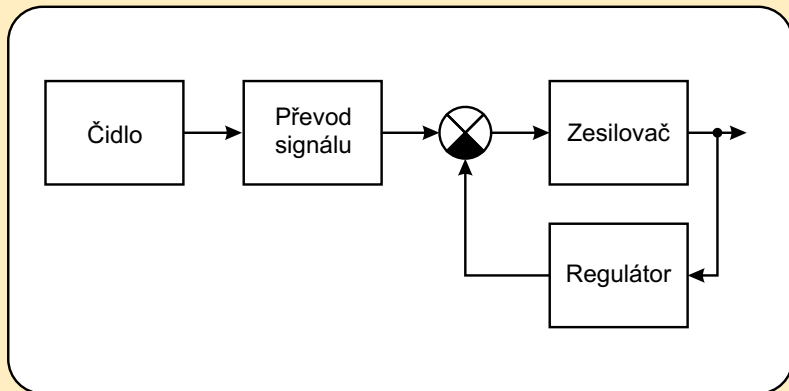
Blokové schéma

MEMS - mikroelektro-mechanický systém

Unifikovaný signál

Blokové schéma

Obrázek: Vytvoření unifikovaného signálu

Unifikovaný signál

Důvod

Jednou z podmínek zavedení stavebnicového řídicího systému je unifikace (sjednocení) signálu uskutečňující přenos informace mezi jednotlivými funkčními celky.

Typy unifikovaných signálů - logické

- Logické signály
  - = 0; 24 V
  - = 0; 10 V
  - = 0; 5 V
  - = -15; 15 V
  - $\sim$ 0; 24 V
  - $\sim$ 0; 230 V
  - ...

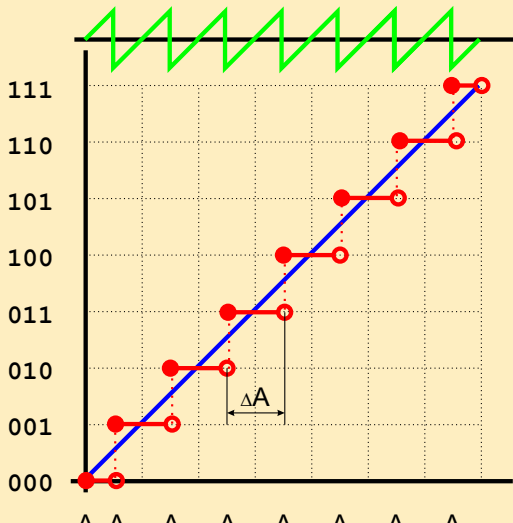
Unifikovaný signál

Typy unifikovaných signálů - spojitě

- Napěťové signály - k přenosu vnitřních částí
  - 0 až 10 V
  - -10 až 10 V
  - 0 až 5 V
  - ...
- Proudové signály - k dálkovému přenosu
  - 0 až 20 mA
  - 4 až 20 mA
- Pneumatické signály
  - 20 - 100 kPa

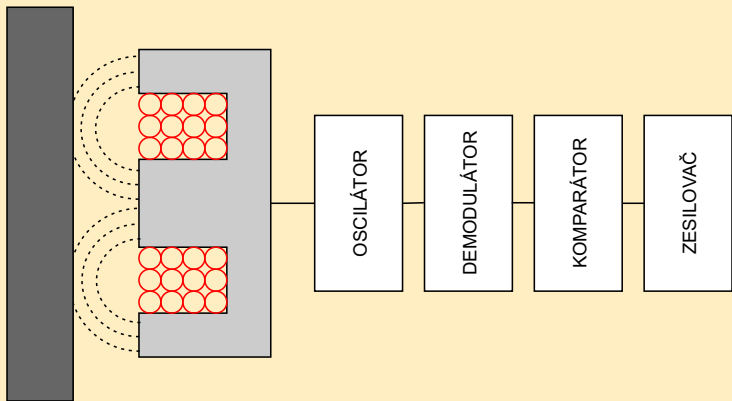
A/D převod

Grafické znázornění

Bezkontaktní indukční snímače

Blokové schéma

Bezkontaktní indukční snímače

Technické parametry senzorů.

Princip činnosti

- Oscilátor generuje v cívce vř elektromagnetické pole.
- Rozladování oscilátoru vlivem vířivých proudů po přiblížení feromagnetického materiálu k čelu snímače.
- Výstup oscilátoru je demodulován.
- Čím větší rozladění, tím větší napětí.
- Komparátor porovnává výstupní napětí demodulátoru s prahovou hodnotou.
- Výstupní zesilovač upravuje signál na požadovanou hodnotu.
- Výstup ON/OFF

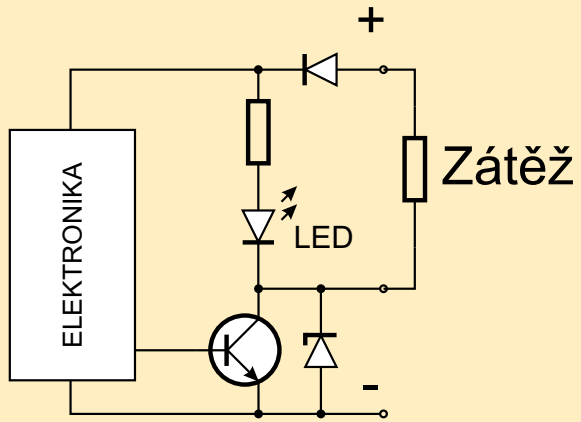
Bezkontaktní indukční snímače

Technické parametry senzorů.

- Krytí: IP67
- Hystereze: 2°
- Rozsah odezvy: $23^\circ \pm 7^\circ$

Bezkontaktní indukční snímače

Varianty výstupu NPN

Bezkontaktní indukční snímače

Varianty výstupu PNP

